УДК 343.193(019)

ТРАДИЦІЇ КОПНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Serdiuk N. A. Traditions of community proceedings in Ukraine.

Appeals of historians of law to the study of the past have been justified and useful as awareness of the achievements and failures allows to protect the progress and not repeat the mistakes of the past. Community court as a social phenomenon requires deep historical research, philosophical reflection and consistent legal interpretation. The historical experience of the existence of the Community proceedings indicates that there was a real justice mechanism, which effectively solved the conflict.

Community court – is one of the main types of community court. Community, as the most complete form of expression of the popular will, power and prestige as the authority was a gathering of local residents for investigation and trial. The people had guaranteed the public calm and compliance with their rights and functions and had performed the judiciary of the people. Competence of Community Court extended to all residents of a territory, which were equal at the meeting.

Community did not allow any restriction and considered almost all cases, without separation on criminal and civil cases. When it was at full strength (sometimes 100 people or more), from this part of the Community court by the community or by the plaintiff and defendant respectable persons were elected to act as judges. As the crime was understood in terms of damage to the owner, but not to the state or society, the injured (victim) or his family searched and chased criminals, convened the assembly and even a direct effect on the trial on the case. Thus, the role of the injured (victim) in the process was active even in criminal cases.

The idea of Community court required the presence in it of all citizens of the area. Custom regarding the presence of all neighbors required not only assistance to be offended, all the neighbors were informed about what was going on it; also it clarified wheather anyone could provide information about the perpetrators of the crime who had not been disclosed. To take into consideration that the election of the judges in the community for a possibility to carry out their task and maintain an order in it, these judges could be equated to modern Collegium of Judges.

However, the principle of equality was not respected, because in some cases offended and accused put forward unequal number of judges. The number of judges has not been clearly defined, sometimes it depended on the number of villages that participated in the Community or the will of the concerned parties. Composition of the Community was responsible to the social status of judges. Nevertheless, regardless of the principle of electing judges, they acted as arbitrators whose mission was to decide the case to the request of the parties and to reconcile them.

Community judges were not always elected, Community could judge without them. Even with the election of judges the role of the community was not declining, and it had a practical part in the proceedings, in making judgments and their execution. Community court was not a permanent institution to which one could come with his complaint. It was a court, which had some authority, acting on behalf of the citizens and called upon them only if necessary. If the aggrieved was not a local person, the community could not draw attention to his call of gathering together. Thus, he asked for help from the government, and the government with its

authority by supporting the request of the offended, called the Community by sending a letter to the outlying villages.
Convening the community was the responsibility of a person on whom ground the crime was committed. Uniting (reconciling) was possible on different stages of each process and under certain conditions. For reconciliation a victim got a compensation which was different. Reconciliation definitively canceled the case and invalidated the victim to apply to any other court with this case.
At that time, legislative acts that were published, in their form were recollections of customary law, these records contained general rules for the customs in different areas. In each area they were its own specific customs applied by the courts. To make an example of that phenomenon, we can admit so-called Community courts in Ukraine, which received legislative confirmation and in practice applied rules of customary law of the specific areas which continued their existence almost to the XVIII century.

Key words: community court, community judges, community proceeding, competences of community court, community traditions, community right and reconciliation.

Сердюк Наталія Аркадіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права юридичного факультету Київського національного лінгвістичного університету

Важливими передумовами становлення в Україні демократичної, соціальної та правової держави є забезпечення ефективного захисту прав людини і громадянина в процесі здійснення правосуддя, утвердження об'єктивності, законності та справедливості. Звернення істориків права до вивчення досвіду минулого є виправданим і корисним, оскільки усвідомлення надбань і прорахунків дозволяє берегти досягнення і не повторювати помилок минулого. Так, копний суд як соціальне явище потребує глибокого історичного дослідження, філософського осмислення та цілісного правового тлумачення. Історичний досвід існування копного судочинства свідчить про наявність реального механізму правосуддя, яке ефективно розв'язувало конфлікт. Тому на сьогодні виникає нагальна потреба в дослідженні витоків розвитку традицій копного судочинства в Україні, ролі виборного начала в його становленні, яке стало одним із найважливіших джерел формування як суміжного інституту судової системи сучасної держави.

Багато провідних учених, досліджуючи цю проблему, дійшли однієї думки, що вивчення копного суду ускладнено розпорошеністю фактичного матеріалу. Серед них Н. Долматова, М. Іванішев, С. Ковальова, М. Крумаленко, Р. Лащенко, Ф. Леонтович, П. Музиченко, О. Сокальська, І. Черкаський.

Суд копи – це один з основних видів суду общини. Копа, як найповніша форма вираження народної волі, влади та авторитету, як орган влади, була зібранням місцевих жителів для проведення слідства та суду. У первісній формі ці народні збори були сходкою племені [1, с. 53], найбільш повна форма народної участі в суді – це суд загальнонародний. Як зазначається в Литовському статуті 1588 р. (розд. 14, арт. 9), «На Руси и инде, где здавна копы бывали, копы сбираны и отправованы быти мають, яко ся на Руси заховывало и заховуеть».

У зібраннях повноправних громадян для проведення суду спільним було те, що конфлікти вирішувалися старійшинами, обраними громадою чи сторонами, які мали загальну назву «добрыхъ людей» і, як зазначає Ф. Леонтович, були «вещателями права» [2, с. 73]. Вони були головними особами, якщо мова йшла про народні звичаї, – у суді, управлінні та інших сферах громадського та приватного життя. Громади відряджали «добрих людей» як своїх представників на народні збори. Вони брали участь в усіх земських справах, особливо коли необхідним було знання місцевих звичаїв, за якими вирішувалися адміністративні та судові справи. Особливо визначальною була роль знавців права в сфері судочинства, оскільки в давні часи все ґрунтувалося на звичаях [3, сс. 30, 175]. Тому головними діячами тут природно були «вещателі» звичаєвого права (а за текстом давніх пам'яток – «стеречи правду»), яке застосовувалося в судовій практиці [4, с. 41; 6]. На суді вони були «добрими мужами», обраними громадами або сторонами і використовувалися в занченні суддів «ротныхъ», «заклетвенныхъ» або «пороты», «поротниковъ», також «третей» [2, сс. 75, 78]. Такі «добрі люди» чинили суд як самостійні судді («поротники», «треті»), у складі віча (на торгу) або разом із князем.

Акти копних судів XVI ст. свідчать про давню форму громадського суду, у них згадується чимало старовинних звичаїв. У цей період судові органи не були відділені від адміністративних, хоча винятком були, як зазначають деякі автори, лише копні та полюбовні суди [5]. У цих актах неодноразово говориться про тих сторонніх «добрихъ людехъ», які були присутні в суді: «мы и зъ людми сторонными, водле звычаю давного, стали на копу» [6, с. 19] – ось доволі звичайна формула, яка постійно зустрічається в цих актах і завжди посилається на стародавній звичай. Народ сам стежив за громадським спокоєм і за дотриманням свого права та самостійно здійснював народну судову владу.

Компетенція копного суду поширювалася на всіх мешканців певної території, на всіх «спулечныхъ», «пограничныхъ» сусідів, які були рівними на зборах (див. Литовський статут 1529 р., розд. XIII, арт. 25). Центром околиці було місце злочину, а розміри околиці визначалися важливістю справи. Так, Литовський статут визначає, що при знайденні трупа невідомого чоловіка «копа маеть быти чинена, в окол на две мили люди на нее взываючы» (див. Литовський статут 1566 розд. XI, арт. 31; Литовський статут 1588 розд. XI, арт. 26); з при-

воду крадіжки «вси в той околицы в окол на милю со всих четырех сторон мають… на копу сходится» (див. Литовський статут 1588 розд. XIV, арт. 9).

І. Черкаський у своїй праці про копні суди в Україні та Білорусі на основі джерел зазначає, що «згідно з копним правом збирали громадський суд заграничний «у коло» дві й чотири милі, незважаючи на припис Литовського статуту щодо випадків, коли треба скликати копу в окіл в одну милю й коли в дві» [7, с. 234-235]. У копному процесі брали участь тільки «зацные люди» (поважні, шановані особи), «веры годные» «добрые мужи», тому копа називалася «святою», а рішення – «свентобливымъ» (благочестивым). Литовський статут піддає суду копи лише прикордонні спори, вбивство «заїзжої» людини, «потраву» та дослідження крадіжки за слідом. Але копа не припускала цих обмежень і розглядала майже всі справи, не поділяючи їх на кримінальні та цивільні. Коли вона збиралася в повному складі (іноді 100 і більше осіб), із цього складу копою або позивачем і відповідачем обиралися поважні особи, які виступали в ролі суддів.

Оскільки злочин сприймався з точки зору заподіяння збитків власнику, а не державі чи суспільству, то потерпілий або його родичі шукали й переслідували злочинців, скликали копу і навіть безпосередньо впливали на судовий процес у своїй справі. Отже, роль потерпілого в процесі була активною навіть у кримінальних справах.

Сама ідея громадського суду вимагала присутності на ньому всіх місцевих громадян. Це було необхідно для того, щоб кожен міг докласти своїх зусиль і знань для швидкого вирішення цієї справи, а в разі потреби – надати відомості про те, заради чого збирається ця копа. Наприклад, на копі, яка відбулася 17 червня 1582 р., «старці і всі копляни перве учинили обмову, водлуг обичаю і права копного, питаючи межи собою старець старця, чи вже ся зо всіх сіл старці із підданими панів своїх вийшли?» [8, с. 20, 52, 63, 71, 95-109, 139, 180, 199, 202, 213, 252, 367, 433]. На це старійшини з різних волостей почали проголошувати, хто, з якої волості, з ким прийшов. У деяких випадках вимагалося навіть надати список «підданих того села» [8, с. 271], як у справі побиття купців Шмойла та Мошка Малчичів, в якому було зазначено 33 особи.

Звичай щодо присутності всіх сусідів вимагав не лише допомоги скривдженому, а й того, щоб усіх сусідів було повідомлено про те, що на копі учиняється; з'ясовувалося також, чи може хто-небудь надати відомості про осіб, які скоїли злочин і вчасно не були викриті. Виходячи з таких інтересів сусідів, копа могла відкласти суд над злочинцем, коли не всі сусіди з'явилися на копу. Для полегшення суворої вимоги копного права щодо обов'язкової присутності кожного громадянина застосовувалося заступництво чи представництво [7, с. 128-133].

І. Черкаський, досліджуючи копні суди на основі джерел, визначив декілька видів такого заступництва: по крові (коли заступали родичі один одного, батьки дітей і навпаки, брати братів та сестер і навпаки); чоловік заступав на копі дружину і навпаки;

цей інститут поширювався на домочадців, себто слуг, наймитів; усього дому і навіть кількома людьми всього села [8, с. 62, 63, 68, 78, 87, 89, 91, 147, 167, 213, 217, 226, 227, 230, 245, 287, 325, 346, 367, 429; 9, с. 91; 246, с. 34]. Але копа не сприймала пасивного представництва. Тобто вона вимагала пояснень причин відсутності неприсутніх осіб і того, щоб особи, які заступають, були переконані в тому, що вони зможуть надати копі необхідні для судочинства відомості.

Копники називалися копними суддями, що підтверджується представниками копи: «ми всі, судді копні, которих нас било о пулутораста…» [10; 11, с. 96, 244]. І якщо говорити про обрання на копі суддів для забезпечення можливості виконувати копою своє завдання і підтримувати певний лад на ній, то таких суддів можна було б прирівняти до сучасної колегії. Іноді копних суддів обирали за принципом єднального (третейського) суду, тобто скривджений висував суддів зі свого боку, а винний – від свого імені, пан – зі свого боку.

Проте принцип рівності не дотримувався, бо в деяких випадках скривджений і винний виставляли неоднакову кількість суддів. Інколи одна сторона не виставляла своїх суддів, оскільки їх не мала, у такому разі вона могла звернутися до суддів іншої сторони з проханням їх знайти [8, с. 141, 173]. Але незалежно від принципу обрання суддів вони виконували функції третейських, завданням яких було вирішити справу на прохання сторін та їх примирити.

Судді на копі обиралися не завжди, копа могла судити і без них. Навіть за обрання суддів роль копи не зменшувалася, і вона брала практичну участь у судочинстві, в ухваленні вироків та їх виконанні. Суддів могла обрати сама копа або скривджений за її дозволом, або обидві зацікавлені сторони. Принцип обрання чітко не закріплювався, і зазвичай це обрання відбувалося за принципом єднального (третейського) суду. Як бачимо, копний суд – це спеціальний інститут суддів у самому процесі його формування, який на той час ще не набув певних форм і стадій.

Повне дотримання принципу єднального суду означало не тільки обрання суддів від кожної зацікавленої сторони, а й попередню згоду виконувати вирок цих суддів. Крім того обраним суддям не віддавалася вся повністю справа, і копа при цьому не залишалася байдужою до всього процесу. Разом із висунутими суддями вся копа ухвалювала вирок. Так, 5 березня 1625 р. у справі про обікрадення скарбця Маруші Павловичівни Михайлової Гулевичової слуга її та шляхетний пан Шимон Шанявський, «зібравши людей і мужів обчих», розглянули справу і «Про то тые мужове, такъ чужосельцы, громада вся Твердынская, яко и инъшие приятели ее милости панее Гулевечовое…» винесли вирок Юрієві Посавцю «на горло, водлуг права» [9, с. 142]. Тут було висунуто п'ятьох суддів-селян і одного шляхтича, які слухали пояснення і зізнання винного при всій громаді; вирок винесли не тільки обрані судді, а й уся громада. В іншому разі були обрані не лише судді, а й інші копники, які брали участь у розгляді справи та виконанні вироку [8, с. 145].

Щодо кількості суддів, то вона була різною, зазвичай від трьох до навіть двадцяти чотирьох і більше [8, с. 72, 132, 141, 302, 256, 273, 299, 304, 329, 340, 433; 9, с. 142]. Кількість суддів не була чітко визначена, іноді вона залежала від кількості сіл, що брали участь у копі, або від волі зацікавлених сторін. Складу копи відповідав соціальний стан суддів. Суддями на копах обирали мужів-селян, шляхту, спільно селян і шляхту, спільно шляхту і міщан, спільно міщан, шляхту і селян [8, с. 72, 132, 141, 256, 273, 299, 301, 304, 329, 394, 396, 433; 9, с. 142].

Крім звичайних вимог, що ставилися до копних суддів, – бути людьми добрими та віри гідними, – вимагалося також знання копного права, оскільки лише це вирізняло їх від звичайних копників і було гарантією того, що справу буде вирішено за копними звичаями [8, с. 396]. Це знання копного права приходило лише з часом. Ті, хто частіше бував на копах, мав можливість вивчити це право. Як правило, це були старші за віком люди, яких обирали копними суддями і які вели справи на громадському суді. В одному випадку безпосередньо не вказується про обрання суддів, але зазначається, що «старші копники суди копні обволали, о що кому йде» [8, с. 246].

Зазвичай роль возного на громадському суді була вагома, і він не міг стати копником або копним суддею, оскільки возний запрошувався на суд офіційним свідком усього, що діялося під час розгляду справи на копі, й усього, що було важливим для сторони, яка його запросила. Тут можна погодитися з думкою Г. Демченка, що «своїми функціями возний зі стороною добрих людей на копі виступає цілком у тій ролі, яка належала їм, як судним мужам... як судді, возний з стороною добрих людей беруть якнайдіяльнішу участь у всіх актах копного процесу… Вони ж судять, вирішують справу і видають вирок» [12, с. 27]. Отже, возний виконував різні доручення копи, які полягали насамперед у фіксуванні чи констатуванні подій, що відігравало важливу роль у здійсненні громадського суду, але таких повноважень міг надати возному тільки сам громадський суд, обравши його суддею [8, с. 302; 25, с. 54].

Щоправда, копний суд був не постійно діючою установою, куди можна було прийти зі своєю скаргою. Це був суд, який не мав будь-якого органу, що діяв від його імені, й скликав громадян тільки в разі необхідності. Копний суд скликався для кожного окремого випадку, ad hoc. Ініціатива скликання копного суду належала тому, кому це було потрібно. Оскільки зачіпалися інтереси скривдженого, то саме він скликав громадський суд [8, с. 111, 170, 196, 209, 213, 217, 220, 269, 283, 305, 329, 357, 389, 392, 413]. Піддані не могли виступати без дозволу й згоди свого пана, і тому не дивно, що в деяких актах зазначено, що піддані збирають копи за дозволом своїх панів. Коли було скривджено підданого – убогого чоловіка, то копу скликав або допомагав йому скликати його пан [8, с. 61, 72, 91, 199, 202, 217, 221, 232, 249, 286, 302, 372, 393, 396, 397; 9, с. 24; 13, с. 105; 14, с. 658; 11, с. 97, 175, 244].

Якщо скривджений був немісцевою людиною, то на його заклик зійтися на копу могли не звернути уваги. Тому він звертався за допомогою до уряду, а той своїм авторитетом, підтримавши вимогу скривдженого, скликав копу, надсилаючи листа до околичних сіл. Якщо декілька підданих пана заподіяли шкоду підданим іншого пана, то пани або їх урядники скликали копу за спільною згодою. Якщо копу потрібно було скликати в місті з магдебурзьким правом, то скривджений мав отримати дозвіл у місцевого уряду для скликання громади. Коли скривджений не міг скликати копу, а родичів не було на місці, то копу скликали ті, на чиїй землі було вчинено злочин. Скликання копи було обов'язком тієї людини, на землі якої стався злочин. Це приклад звичаєвого права. Однак обов'язок уряду скликати копу в такому разі став лише зміною, яку вніс Статут на випадок, якщо власник цієї землі якось причетний до злочину і ухиляється від такого обов'язку (Литовський статут 1588 р., розд. XI, арт. 26; Литовський статут 1566 р., розд. XI, арт. 31). Копу також скликала сама копа, якщо вона не вирішила справу і відклала її на наступний раз [8, с. 14, 62, 68, 138, 144, 198, 213, 214, 244, 253, 259, 260, 311, 333, 350, 353, 396, 409; 9, с. 88, 96; 3, с. 18; 11, с. 34, 91, 185, 267, 297].

Як зазначав М. Іванішев, у юридичних звичаях Південно-Західної Русі (України), як і у стародавніх слов'янських та германських законодавствах, принцип приватного права переважав не тільки в справах цивільних, а й у кримінальних. «Особа, що її право порушено злочином, могла видати винного під усю суворість законів або скінчити справу добровільною угодою… навіть і в тому випадку, коли злочинця засуджено було до смертної кари, він міг поєднатися» [10, с. 22]. Ми повністю погоджуємося з думкою професора, оскільки скривджений міг поєднатися (примиритися) зі злочинцем, навіть якщо злочинця було засуджено до смерті, й це залежало тільки від бажання потерпілого. Єднатися (примирятися) можна було на різних стадіях копного процесу та за певних умов. За примирення скривджений отримував компенсацію, яка була різною.

Примирення остаточно скасовувало справу і позбавляло скривдженого права звертатися до будь-якого іншого суду з цією справою [8, с. 374]. Таке положення було прописано і в Литовських статутах (1588 р. розд. IV арт. 25; 1566 р. розд. IV, арт. 15; 1529 р. розд. IV, арт. 9). Легітимне існування копного суду припиняється для Лівобережної України в середині XVIII ст., а для Правобережної України – наприкінці XVIII ст., хоча в дійсності відомості про його існування можна зустріти і в XIX ст. Розгляд скарг про невиконання як рішень копних, так і приятельських судів, належав до компетенції земського суду.

Тому, враховуючи всі вищенаведені факти, цілком можна припустити, що інститут примирення, тобто врегулювання конфлікту між сторонами за участю нейтральної особи (посередника чи посередників), існував здавна і був «улюбленим»

засобом вирішення конфліктів між сторонами. І знову ж таки, як свідчать факти, він існував як у формі посередництва (медіації), де сторони самостійно доходили згоди за участю посередника, так і у формі третейського суду (арбітражу), оскільки ці посередники виносили обов'язкове для сторін рішення. Посередниками в копному суді були обрані сторонами особи – як судді, обрані копою, так і сама копа, тобто всі особи, які були присутні на суді.

У ті часи законодавчі акти, що видавалися, за формою були збірниками норм звичаєвого права, у цих записах містилися загальні правила для звичаїв різних місцевостей. І в кожній місцевості були свої специфічні звичаї, які застосовувались судами. Прикладом можуть бути так звані копні суди в Україні, що одержали законодавче закріплення і на практиці застосовували норми звичаєвого права конкретної місцевості, які продовжували своє існування і в період Гетьманщини.

Одже, довгий час судові органи не були відділені від адміністративних, хоча винятком були, як зазначають деякі автори, тільки копні та полюбовні суди. Сама ідея копного суду – суду цілої громади – вимагала присутності всіх громадян певної території. Якщо говорити про обрання на копі суддів для забезпечення можливості виконання копою свого завдання і підтримання певного ладу на ній, то таких суддів можна було б прирівняти до сучасної президії на численних зборах. Іноді копних суддів обирали за принципом єдиного (третейського) суду.

Список використаних джерел:

1. Владимирский-Буданов М. Ф. Обзор истории русского права / М. Ф. Владимирский-Буданов ; [изд. -е, с доп.] – К. : СПб. : Н. Я. Оглобин, 1909. – VI, 699 с.

2. Леонтович Ф. И. Старый земскій обычай / Ф. И. Леонтович. – Одеса : Типография А. Шульце, 1889. – 161 с.

3. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, учрежденной при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – К. : Унив. тип., 1859–1914 ; ч. 4, т. 1. Акты о происхождении шляхетских родов в Юго-Западной России, 1867, – LV, 62, [461] с.

4. Дмитріев Ф. М. Исторія судебных инстанцій и гражданскаго аппелляціоннаго судопроизводства отъ Судебника до Учрежденія о губерніяхъ / Ф. М. Дмитріев ; [соч. Ф. Дмитриева]. – М. : Унив. тип., 1859. – 581 с.

5. Суд і судочинство на українських землях у XIV–XVI ст. : монографія ; [за ред. Музиченко П. П.]. – Одеса : Астра-Принт, 2000. – 180 с.

6. Лащенко Р. Копні суди в Україні, їх походження компетенція і устрій / Р. Лащенко : [зб. правничої секції наукового товариства ім. Т. Шевченка] ; вип 1–2. – Львів, 1926–1927. – 76 с.

7. Черкаський І. Ю. Громадський (копний) суд на Україні-Руси XVI–XVIII ст. / Черкаський І. Ю. Праці – К. : УАН ГУ, 1928. – 700 с.

8. Акты, издаваемые Виленскою Археографическою комиссиею. – Вильно, Т. XVIII, 1891 : Тип. А. Г. Сыркина – LXII. – 577 с.

9. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, учрежденной при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – К. : Унив. тип., 1859–1914 ; ч. 6, т. 1. Акты об экономическом и юридическом отношениях крестьян в XVI–XVIII веке (1498–1795), 1876, – 161, [614] с.

10. Иванишев Н. Д. О древних сельских общинах в Югозападной России / Н. Д. Иванишев. – К. : Киевск. археограф. комис., 1863. – 72 с., Дод. V.

11. Ясинскій М. Н. Матеріалы для исторіи судоустройства и судопроизводства въ Литовско-Русском государстве / М. Н. Ясинскій ; т. І. Акты о копныхъ и панскихъ судахъ (1501–1588). – К. : Тип. Императ. ун-та Св. Владиміра (В. І. Завадскаго), 1897. – 846 с.

12. Демченко Г. В. Притомные люди и копная сторона / Г. В. Демченко : [оттиск из Варшавск. унив. известий ; кн. 5]. – Варшава : Тип. Варш. учеб. окр., 1899. – 42 с.

13. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, учрежденной при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – К. : Унив. тип., 1859–1914 ; ч. 6, т. 1. Акты об экономическом и юридическом отношениях крестьян в XVI–XVIII веке (1498–1795). Приложение, 1876, – 626, 146, [21] с.

14. Любавський М. К. Обласное деленіе и местное управление Литовско-Русскаго государства ко времени издания первого литовского статута / М. К. Любавський. – М. : Унив. тип., 1892. – 998 с.

Сердюк Н. А. Традиції копного судочинства в Україні

Статтю присвячено історико-правовому аналізу копного судочинства як особливої форми громадського судочинства в Україні та ролі виборного начала в його становленні. Проаналізовано правовий статус копних суддів та порядок їх обрання. Автор акцентує увагу, що народ сам стежив за громадським спокоєм і за дотриманням свого права та самостійно здійснював народну судову владу.

Ключові слова: копний суд, громадський суд, копні судді, копний процес, компетенція копного суду, копа, копні звичаї, копне право, примирення.

Сердюк Н. А. Традиции копного судопроизводства в Украине

Статья посвящена историко-правовому анализу копного процеса как особой формы общественного судопроизводства в Украине и роли выборного начала в его становлении. Проанализированы правовой статус копных судей и порядок их избрания. Автор акцентирует внимание, что народ сам следил за общественным спокойствием и соблюдением своего права и самостоятельно осуществлял народную судебную власть.

Ключевые слова: копный суд, общественный суд, копные судьи, копный процесс, компетенция копного суда, копа, копные обычаи, копное право, примирение.

Стаття надійшла до редакції 7.04.2015

Адміністративне ПРАВО і ПРОЦЕС

№ 2(12)/2015 НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ ISSN 2227-796X

Журнал «Адміністративне право і процес» містить результати сучасних наукових досліджень у галузі адміністративного та адміністративного процесуального права України й зарубіжних країн. Дописувачами журналу є провідні українські та європейські вчені, молоді науковці, юристи-практики. Запропонована структура журналу відтворює систему адміністративного права, адміністративного процесуального права, яка відповідає сучасному європейському вченню про сутність і внутрішню побудову цих галузей права.

Для науковців, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, юристів-практиків, а також студентів юридичних факультетів та вищих навчальних закладів юридичного спрямування.

Видається чотири рази на рік
Засновано 2012 року

Визнано Міністерством освіти і науки України науковим фаховим виданням

Наказ про включення до Переліку наукових фахових видань України № 1609 від 21.11.2013

Журнал внесений до Index Copernicus International, CiteFactor, Research Bible

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

CiteFactor

Academic Resource Index ResearchBib

Адреса редакційної колегії:
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01601, Київ, Україна

Тел. відповідального секретаря:
(044) 239 34 94

e-mail: admin.pravo@ukr.net

Затверджено:
Вченою радою юридичного факультету 22.06.15 (протокол № 9)

Зареєстровано:
Державною реєстраційною службою України.

Свідоцтво про державну реєстрацію – КВ № 18863–7663 Р від 28.04.12

Засновник та видавець:
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».

Свідоцтво внесено до Державного реєстру ДК № 1103 від 31.10.02

Адреса видавця:
01601, Київ, б-р Шевченка, 14, кімн. 43; тел. (044) 239 32 22; факс (044) 239 31 28

Редакційна рада

Гриценко І. С.	доктор юридичних наук, професор (головний редактор)
Бевзенко В. М.	доктор юридичних наук, професор (заступник головного редактора)
Мельник Р. С.	доктор юридичних наук, професор (заступник головного редактора)
Пухтецька А. А.	кандидат юридичних наук (відповідальний секретар);
Волосенко І. В.	кандидат юридичних наук
Берлач А. І.	доктор юридичних наук, професор
Голосніченко І. П.	доктор юридичних наук, професор
Гуржій Т. О.	доктор юридичних наук, старший науковий співробітник
Діхтієвський П. В.	доктор юридичних наук, професор
Калаянов Д. П.	доктор юридичних наук, професор
Коломоєць Т. О.	доктор юридичних наук, професор
Колпаков В. К.	доктор юридичних наук, професор
Комзюк А. Т.	доктор юридичних наук, професор
Кузніченко С. О.	доктор юридичних наук, професор
Лук'янець Д. М.	доктор юридичних наук, професор
Манн Т.	доктор юридичних наук, професор
Остапенко О. І.	доктор юридичних наук, професор
Приймаченко Д. В.	доктор юридичних наук, професор
Селіванов А. О.	доктор юридичних наук, професор
Старілов Ю. М.	доктор юридичних наук, професор
Чуприс О. І.	доктор юридичних наук, доцент
Шлоер Б.	доктор права
Ярмакі Х. П.	доктор юридичних наук, професор

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, © Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2015

ЗМІСТ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS / SPIS TREŚCI

НА ЧАСІ

Юринець Ю. Л.
Закон України № 316-VIII щодо доступу до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму у контексті демократичних західних традицій 6

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Pysarenko N. B.
Impact of the resolution of the European Court of Human Rights on formation of the position regarding the application of the separate provisions of the legislation on administrative offences 16

ІСТОРІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

Соломаха А. Г.
Поліцейське право у поглядах М. Бунге 23

ЗАГАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Михайлюк Я. Б.
Теоретичні засади надання адміністративних послуг у країнах Європейського Союзу та Україні 37

Matselyk T. O., Shapochkina M. V.
Dichotomic approach to systematism of licensed proceedings entities 46

Міхровська М. С.
Принципи організації та діяльності органів виконавчої влади як інструмент становлення сервісної держави 55

Феделеш М. М.
Держателі реєстрів як суб'єкти реєстраційної діяльності органів Міністерства юстиції України 63

ОСОБЛИВЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

Кологойда О. В.
Засоби державного регулювання відносин на фондовому ринку України 70

АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНЕ ПРАВО

Заярний О. А.
Суб'єкт адміністративних інформаційних правопорушень: поняття та особливості 86

МИТНЕ ПРАВО

Комзюк В. Т.
Щодо недоліків нормативного закріплення правового статусу та кола суб'єктів провадження у справах про порушення митних правил 105

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПРАВО

Наумов І. В.
Система, зміст і значення адміністративних процедур у діяльності регіональних управлінь МВС України 112

ПРАВО ВИЩОЇ ШКОЛИ

Губерська Н. Л.
Процедури створення, реорганізації та ліквідації вищих навчальних закладів в Україні 118

ПРАВО ВНУТРІШНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Сарана С. В.
Режим процесуальних процедур інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів контролю 127

ТРАНСПОРТНЕ ПРАВО

Клепікова О. В.
Транспортне право України як підгалузь господарського права..... 134

ПРАВО ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Балюк Г. І., Шомпол О. А.
Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів..... 142

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Kotsiuruba O. O.
Public monetary funds as a source of financing of public associations: experience of foreign countries and prospects for Ukraine..... 159

ІСТОРІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ПРАВА

Сердюк Н. А.
Традиції копного судочинства в Україні..... 170

ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

Наумчук Н. В.
Кримінально-правові та адміністративно-правові аспекти відповідальності у сфері безпеки продукції в сучасному українському законодавстві 179

Баглай І. П.
Істотна шкода, заподіяна незаконним полюванням та зайняттям рибним, звіриним або іншим водним добувним промисловм: порівняльний аналіз..... 186

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПРАВА

Берзін П. С.
Уголовный казначейский кодекс Республики Польши: содержание резделов о вступительных положениях, исключении наказания виновного лица, казначейских преступлениях, казначейских проступках и разъяснение использованных понятий 195

Коваленко Т. О.
Гарантії реалізації принципу законності у регулюванні земельних відносин в Україні 226

Радзивілюк В. В.
Поняття, види та система заходів запобігання банкрутству (неспроможності) 234

Ященко Т. В.
Деякі питання застосування термінології в українському законодавстві в характеристиці суб'єктів, наділених службовими повноваженнями 246

Воєводін Б. В.
Реклама як інформація у контексті цивільно-правової доктрини 255

Любич Л. Д.
Правовий статус ненародженої дитини у правовідносинах щодо реалізації репродуктивних прав людини 262

Паракуда І. В.
Товар як об'єкт зберігання на товарному складі 274

Тагієв С. Р.
Компаративний аналіз кримінальної відповідальності за посягання на суддю, народного засідателя чи присяжного 284

Діхтієвський В. П.
Судово-економічна експертиза як окремий вид криміналістичної експертизи 293

Слободяник Н. С.
Зарубіжний досвід формування суддівського корпусу 300

ЗАРУБІЖНІ АВТОРИ

Трухан Я. Р., Влодарек-Подгорська К.
Забезпечення національної безпеки як умова існування держави 311

Андрашко Дж., Шуркала Я.
Концепція місцевого самоврядування у Словацькій республіці 321

ІСТОРІЯ ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Байк О. І.
Деякі розвідки щодо поняття «податок» у країнах Стародавнього Сходу 333

КРУГЛІ СТОЛИ, СЕМІНАРИ, КОНФЕРЕНЦІЇ

Ященко Т. В.
Огляд конференції в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка 341

До уваги авторів 344
Вниманию авторов 345
For authors 346
Do uwagi autorów 347